

چکیده سیره شهدا در تربیت اجتماعی جوانان بامحوریت آیه 38 سوره غافر (مؤمن)

تربیت اجتماعی یکی از ابعاد تربیت مورد توجه در اسلام و قرآن است توسعه هر چه بهتر روابط صحیح اجتماعی افراد یک جامعه و بستگی به تدوین و ارائه تربیت اجتماعی بر پایه فرهنگ، عقاید، اهداف و سیاست های تربیتی آن جامعه دارد. فرهنگ جامعه ما فرهنگ اسلام است. شهادت، ایثار و بهره گیری از سیره شهدا از فرهنگ دینی و اجتماعی جامعه ایران است. با مطالعه زندگی نامه، وصیت نامه و سیره شهدا در سطح جامعه به این مهم رسیدیم که شهدا خود تربیت یافته مکتب اسلام و قرآن هستند و جوانان با پیروی از سیره شهدا در همه جوانب زندگی شان از جمله از نظر اجتماعی به رشد و تعالی رسیده اند. به منظور شناخت بیشتر با آیات قرآنی موثر در تربیت اجتماع ی به آیه ۳۸ سوره غافر رسیدیم و شهدا به عنوان نمونه عینی جوانان تربیت یافته اجتماعی و مصداق سبیل الرشاد در این آیه هستند. این مقاله با روش تحلیلی بر آن شد تا سیمایی از تربیت اجتماعی مطلوب و منطبق بر آیه ۳۸ سوره غافر را تبیین نماید. در نتیجه اگر سیره شهدا در زندگی جوانان ما ساری و جاری باشد هم از نظر اجتماعی هم از نظر دینی و الهی به اهداف عالی خلقت که رسیدن به سعادت ابدی میباشد خواهند رسید.

کلیدواژه: سبیل الرشاد، تربیت اجتماعی، شهدا، جوانان

مقدمه

انسان فطرتاً موجودی اجتماعی است و برای برقراری روابط صحیح با انسان های دیگر به تربیت اجتماعی نیاز دارد. تربیت اجتماعی همچون سایر زمینه های تربیتی دارای مبانی و اهدافی است که اگر خلاف آن رفتار شود نه تنها نتایج مطلوب حاصل نم یگردد بلکه آسیب های فراوانی نیز به دنبال خواهد داشت.

در هر جامعه ای ارزش هایی ریشه دارند که بنیاد آن جامعه را می سازند و در جامعه ما نیز ایثار و شهادت و پیروی از سیره شهدا از جمله ارزش ها است که ریشه در صدر دین مبین اسلام دارد. برای تغییر رفتار انسان ها صرفاً یادگیری دانش کفایت نمیکند و ضرورت دارد که نگرش افراد نیز مثبت شود و تغییر پیدا کند. برای تغییر نگرش مهمترین کار ارائه و نشان دادن الگوهایی هستند که در این مسیر می تواند موثر واقع شوند. بنابراین اگر بخواهیم به دنبال چراغ راه بگردیم و به دنبال مصادیقی باشیم که نقشه راه را برای ما ترسیم کنند هیچ راهی بهتر از سیره شهدا پیدا نمی کنیم.

امروزه در جهان مدرن و از جمله کشور عزیز ما نابهنجاری های اجتماعی رو به افزایش است که دلایل زیادی دارد. در تبیین عوامل کجروی اجتماعی نباید نگرشی تک عاملی داشت زیرا عوامل سیاسی، اقتصادی و از همه مهمتر فرهنگی در کجرویها موثر هستند.

مهمترین راهکار پیشگیری از انحرافات درونی کردن ارزش ها و هنجارهای پذیرفته شده یک جامعه توسط خانواده است و خانواده با اهتمام به اصول دینی و پایبندی به احکام مذهبی

میتواند با رشد باورهای مذهبی فرزندان خود آنان را در برابر آسیب ها و انحرافات اجتماعی واکسینه کند.

پایبندی به اصول اخلاقی و دین باوری از جمله مهمترین عواملی است که افراد جامعه را در برابر تمایلات نفسانی، یأس و خوی تجاوز به حقوق دیگران که عامل بسیاری از حوادث و معضلات اجتماعی است حفظ می کند. اگر اعتقادات مذهبی و تقوا در آحاد جامعه ای ریشه داشته باشد و رفتار و منش آنها را تحت الشعاع قرار دهند دیگر نیازی به کنترل بیرونی نیست.

اگر به دنبال معرفی یک شاخص به جوانان در حوزه های مدیریتی در کشور بگردیم شهید سلیمانی الگویی کم نظیر است و همه شهدای دفاع مقدس و شهدای مدافع حرم الگوهایی بی نظیر بودند که اگر ما در نظام تربیتی کشور قادر باشیم این قهرمانان را به طور شایسته معرفی کنیم شاهد اتفاقات خیلی خوبی خواهیم بود.

پیشینه

قرآن و اهل بیت به بعد اجتماعی زندگی انسان اهتمام ورزیده اند و انسان را به برقراری روابط سالم اجتماعی تشویق نموده و از گوشه گیری بر حذر داشته اند. توجه به تربیت توجه به حیاتی ترین مقوله انسانی است، زیرا همه سامانها و نابسامان ها، سعادت و شقاوت به نوع

تربیت بازمی گردد. کتب و مقالات متعدد و متنوعی در زمینه تربیت و رشد

اجتماعی به رشته تحریر در آمده است. بزرگترین و زیباترین کتاب در این زمینه قرآن کریم می باشد که به جوانان در سن رشد و جویای راهنمای تربیتی، الگوی زیبا معرفی می کند.

الگو برداری جوانان از طرز تفکر شهدای یک انتخاب است که نیاز به آزمون و خطا ندارد و توسط جوانان زیادی انجام گرفته است.

مقالاتی مانند "نقش فرهنگ شهادت در شکل دهی به هویت جوانان ایران ی" نوشته محمد حسین مردانی نوکنده به تاثیر فرهنگ شهید و شهادت در جوانان پرداخته است. "نقش و

جایگاه فرهنگ ایثار و شهادت در تربیت دانش آموزان در مدارس "نوشته مهدی شریفیان در سال ۱۳۹۵ مقاله ای درمورد تاثیر پذیری دانش آموزان از فرهنگ شهادت است. اما آنچه در این مجال به آن خواهیم پرداخت این است که نقش شهدا در تربیت اجتماعی و بصیرت افزایی و دشمن شناسی جوانان چه خواهد بود؟

قرآن به عنوان کامل ترین کتاب و دستورالعمل هدایت و ارشاد چه الگوهایی برای تربیت اجتماعی جوانان معرفی نموده است.

1. معنانشناسی سبیل الرشاد

1.1 معنای لغوی سبیل الرشاد

در غالب ترجمه ها از سبیل الرشاد به عنوان راه درست و رساننده به هدف نام برده شده است. (مکارم شیرازی، ۱۳۹۷، ج ۲۰، ص ۱۲۲)

در گروهی دیگر از ترجمه ها به عنوان راه حق و ثواب

نام برده شده است. (الهی قمشه ای، ترجمه قرآن، ص ۴۷۱)

1-2 معنای اصطلاحی سبیل الرشاد

در تفاسیر از مؤمن آل فرعون به عنوان سبیل الرشاد نام برده شده است. وقتی پیروان موسی را و را تکذیب کردند مؤمن آل فرعون آنها را نصیحت کرد و گفت راه صواب این است که من ارائه می دهم و با ملاطفت با آنها برخورد کرده و از واژه قوم من استفاده نمود.

زندگی دنیا این ارزش را ندارد که شخص عاقل برای آن مرتکب چنین جنایت بزرگی که قتل و تکذیب پیامبر خدا باشد شود. (ثقفی تهرانی، ۱۳۹۸، ج ۴، ص ۵۲۸)

سبیل الرشاد عبارت است از راهی که سلوک آن آدمی رابه حق می رساند و به سعادت دست می یابد و کلمه هدایت در اینجا به معنای نشان دادن راه و جمله اهدیکم سبیل

الرشاد طعن بر فرعون است که خود را رشاد میخواند (مکارم شیرای، ۱۳۹۷، ج ۱۰، ص ۲۵۵)

مومن آل فرعون سخن خود را در چند مقطع بیان کرد. در این آیات که چهارمین مقطع از سخنان او است آمده که مقصود خود را از طریق دیگری دنبال می کند و آن توجه

دادن به ناپایداری زندگی دنیا و مسئله معاد و حشر است که توجه به آن بدون شک تاثیر عمیق در تربیت انسان هادارد.

نخست می گوید: کسی که ایمان آورده بود (مومن آل فرعون) صدا زد: ای قوم من از من پیروی کنید تا من شمارا به راه حق ارشاد کنم.

در چند آیه قبل از این خواندیم که فرعون می گفت: آنچه من می گویم راه رشد و صلاح است. مؤمن آل فرعون با این سخن به مقابله و تکذیب فرعون پرداخته و به جمعیت

می فهماند که فریب سخنان وسوسه انگیز فرعون را نخورید که برنامه های او به شکست و بدبختی می انجامد. (طباطبایی، ۱۳۷۸، ج ۲۷، ص ۵۰۴)

۲. معناشناسی سیره

۲.۱ معنای لغوی سیره

سیره بر وزن فعله از ماده سیر گرفته شده و سیره معنای حرکت و راه رفتن است. (ابن منظور، ۱۴۱۴ ق، ج ۴، ص ۳۸۹)

اطاعتی مخلصانه و از روی آگاهی و براساس حب به ولایت همانگونه که امام راحل فرمودند :
پشتیبان ولایت فقیه باشید تا به مملکت شما آسیبی نرسد .نمونه بارز افرادمطیع شهدا می
باشند .نقل از مادر شهید :به یمن برگشتش بعد از مدتها از جبهه غذای مورد علاقه او را
درست کردم با اشتها بر سر سفره نشسته بود همزمان مشغول دیدن تلویزیون و گوش کردن به
سخنرانی حضرت امام بود دربین غذا خوردن دیدم ایستاد و عزم رفتن کرد.

گفتم :مادر جان چه شده؟!

گفت :باید بروم!

گفتم :خوب لااقل غذایت را تمام کن بعد برو!

گفت :وقتی امام می گوید جبهه ها را خالی نکنید من مشغول خوردن باشم و امر رهبرم بر
زمین بماند؟!

محبت

مولفه سوم ولایتمداری محبت است .محبت به خدا و اهل حق و آنچه خدا می پسندد.

بدون محبت هیچ گونه کشش و ارتباط معنوی برقرار نمی شود .اطاعتی که ناشی از محبت
است در رفتار و اعمال شهداء نمود عینی داشته است.

شهید حسام دوست فاطمه وقتی امام در تلویزیون صحبت می کردند چشم از تلویزیون بر نمی
داشت لحظاتی

نمی گذشت که چشمانش پر از اشک می شد و خطاب به امام می گفت :امام عزیز ما از جان و
دل به تو دلبسته ایم و تا آخرین قطره خونمان در راه اطاعت از تو ایستاده ایم.

اگر نبود محبت موسی و خدای موسی در دل حزقیل (مؤمن آل فرعون)هرگز ایمان خود را
آشکار نمی کرد و در برابر فرعون ایستادگی نمی نمود.

نتیجه

حاصل آنکه هر چند مکاتب فکری و تربیتی روشهایی راجهت اجرای تربیت اجتماعی ارائه داده اند ولی برای موفقیت در این راه ضروری است از روش هایی استفاده شود که کمترین احتمال خطا و اشتباه را داشته باشد.

با توجه به این مسئله مراجعه به سیره بزرگان مانند نمونه های معرفی شده در قرآن و یا شهدا راهگشا خواهد بود.

هرچند ما الگوی قوی و غنی به جوانان معرفی کنیم در آینده می توانیم منتظر رفتارهای شایسته و متناسب بانیاذهای زمان از جوانان باشیم.

امروزه داشتن الگوهای خوب و اثرگذار برای جوانان اهمیت بسیار دارد و ما الگویی بهتر از شهدا نمی توانیم پیدا کنیم چرا که شهدا سرمایه معنوی کشور و مایه بصیرت و بهترین الگو هستند.

منابع

۱. قرآن کریم

۲. الهی قمشه ای، مهدی، ترجمه قرآن کریم، قم، بعثت، ۱۳۷۸

۳. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، بیروت، دارصادر، ۱۴۱۴

۴. اخوت، احمد رضا، دوره های رشد تفکر اجتماع ی، تهران، مدرسه دانشجویی قرآن و عترت، ۱۳۹۳

۵. ایمانی، محسن، تربیت اجتماع ی، فصلنامه تربیت، شماره ۶ سال سوم، اسفند ۴۳۶۶

۶. ابن بابویه قمی، محمد بن علی، الخصال، تهران، جاویدان، ۱۳۷۷

۷. باقری، خسرو، نگاهی دوباره به تربیت اسلام ی، تهران، مدرسه موسسه فرهنگی برهان، ۱۳۸۴
۸. بیستونی، محمد، تفسیر بیان، تهران، سازمان چاپ و انتشارات وزارت ارشاد اسلامی ۱۳۸۲ ,
۹. پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه، اصفهان، خاتم الانبیاء، ۱۳۸۳
۱۰. تمیمی آمدی، عبدالواحد، ترجمه استاد محمدرحمتی شهرضا، قم، صبح پیروزی، ۱۳۹۲
۱۱. جوادی آملی، عبدالله، ولایت فقیه، قم، انتشارات اسراء، ۱۳۷۹
۱۲. حسینی شاه عبدالعظیم ی، حسین، تفسیر اثنی عشری، تهران
۱۳. حسینی زاده، سیدعلی، سیره تربیت پیامبرواهل بیت، قم، پژوهشگاه حوزه ودانشگاه، ۱۳۸۶
۱۴. خدادادی، اسماعیل، مبانی جامعه شناسی، تهران، یاقوت، ۱۳۸۴
۱۵. دانشورمقدم، محمد، رشد اجتماع ی فرزندان، تهران، گیوا، ۱۳۹۶
۱۶. داورپناه، ابوالفضل، انوارالعرفان فی تفسیرالقرآن
۱۷. راغب اصفهانی، حسن بن محمد، المفردات، تهران، سبجان، ۱۳۸۵
۱۸. زبیدی، سیدمرتضی، تاج العروس من جواهرالقاموس، بیروت، دارالفکر، ۱۴۱۴ ق
۱۹. سیفعلی ئی، فاطمه، اخلاق اجتماعی کاربردی، قم، موسسه بوستان کتاب، ۱۳۹۴
۲۰. شعاری نژاد، علی اکبر، روان شناسی رشد، تهران، نشر اطلاعات، ۱۳۸۸
۲۱. طباطبائی، سیدمحمدحسین، المیزان، قم، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم
۲۲. طیب، سیدعبدالحسین، اطیب البیان فی تفسیرالقرآن، تهران، انتشارات اسلام، ۱۳۷۸
۲۳. قرشی بنایی، علی اکبر، قاموس قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۵۲
۲۴. قرائت ی، محسن، تفسیرنور، تهران، مرکز فرهنگی درسهای از قرآن ۱۳۸۳
۲۵. قوام، عبدالعلی، توسعه سیاسی وتحول اداری، تهران، نشر قومس، ۱۳۷۱

۲۶. کمری، علیرضا، حرمان هور، تهران، سوره مهر، ۱۳۸۷
۲۷. محمدبن علی الفیومی، احمد، المصباح المنیر، قاهره، دارالمعارف، ۱۳۹۷ ق، ۱۳۵۶ ش
۲۸. موسوی خمینی، سید روح الله، ولایت فقیه، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۹۲
۲۹. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۰
۳۰. محسنی، منوچهر، جامعه شناسی عمومی، تهران، طهوری، ۱۳۵۷
۳۱. مطهری، مرتضی، مجموعه آثار (ولاءها و ولایت ها)، قم، صدرا، ۱۳۹۰
۳۲. محدثی، جواد، ولایت فقیه به زبان ساده، قم، مؤسسه بوستان، دفتر تبلیغات حوزه علمیه قم
۳۳. معیدفر، سعید، جامعه شناسی مسائل ایران، همدان، هنر و علم، چاپ اول، ۱۳۸۵ —